

42. Lévai, *Szürke könyv. i. m.*, 76. o. A Serédi bíboros és Sztójay közötti egyezmény részleteit lásd a 30. fejezetben.

43. Az egri zsidók történetéhez lásd *Egri zsidók*. Szerk.: Arthur Ehrenfeld és mások. Az Egri Zsidók Emlékbizottsága, Jeruzsálem, 1975, 100 + 92 o. A hitközség mártírjainak névsora a 88–100. oldalakon található. Lásd még Veessenmayer 280. sz., június 27-i táviratát. *RLB*, 285. dok., továbbá 6. függelék.

44. Hatvannak 1941-ben 541 fős zsidó lakossága volt, mely a város összlakosságának – 16 020 fő – 3,4%-át tette ki. *Pinkas ha'kehilot*, 263–264. o. Továbbá személyes közlés Chaja Kővári, született Böhm Marianna részéről, Kiryat Yam, Izrael, 1982. augusztus. Mrs. Kővári levele korábbi lakóhelye, Hort község mártírjainak részleges névsorát is tartalmazza.

45. Reiner Imre nyilatkozata. Israel Police, Bureau 06, Eichmann Trial 347. dok. E munkaszolgálatosok közül sokan útban voltak jászberényi állomáshelyükre. Lásd a Hatvanból deportált következő munkaszolgálatosok személyes beszámolóit: Guttman Endre, dr. Puder Sándor, Nathan Tibor, Sprunz József, Ecker Sándor és Klein Ernő, *YIVO* 768/3587, 770/225, 772/2128, 772/2435, 773/2114 és 774/2874.

46. Ferenczy 1944. június 7-i jelentése. Israel Police, Bureau 06, Eichmann Trial 1320. dok. A Hatvany-féle műgyűjteménnyel kapcsolatos háború utáni esetről személyes beszámoló található *HŰS*, 3:281–283. o. Lásd még a 6. függelék.

47. A Borsod megyei zsidóüldözésre nézve lásd *MOL*, 120–122. tekercs, amelyek név szerint is felsorolják Alsóábrány, Borsodgeszt, Felsőábrány, Kács, Keresztespüspöki, Mezőkeresztes, Mezőnagy Mihály, Mezőnyárad, Sály, Szentiván, Tibolddaróc és Vatta zsidóit. Ebben a megyében rendkívül brutális incidensek játszódtak le. Három zsidóról ismeretes (Tyrnauer Márk, Klein Sándor és Hofbauer), hogy a koncentráció alatt elszennvedett rossz bánásmód következtében haltak meg. Munkácsi, *Hogyan történt?*, 113. o. Nem sokkal a háború után Borbély-Maczkyl halálra verte a tömeg a miskolci Népkertben. Karsai Elek: *Ítélt a nép*. Bp., Kossuth, 1977, 14. o.

48. 1941-ben a városban 10 428 zsidó lakott, az összlakosság 13,5%-a. 1946-ban a túlélők létszáma – a környező falusi területekről beköltözőkkel együtt – 2353 főt tett ki, azaz a város lakosságának 3%-át. 1946. július 30–31-én a város pogrom színhelye volt, mely több zsidó áldozatot követelt. 1959-re a közösség mintegy 500 családra csökkent, vezetőik a következők voltak: dr. Havas György (elnök), Weisz Márton (rabbi) és Révész Imréné (a nőegylet vezetője). *Zsidó Világkongresszus*, 4. sz. (1947. április 15.), 2–3.; 13–14. sz. (1949. május), 16., 24., 27–29.; Eugene Duschinsky: „Hungary.” In: *The Jews in the Soviet Satellites*. Szerk.: P. Meyer. Syracuse University Press, Syracuse, 1953, 427–429. o.

49. *A tíz hónapos tragédia*. 2. kötet. Szerk.: Szerelemhegyi Ervin, Gyenes István, Kiss Károly és Lévai Jenő. Bp., Müller Károly, 1945, 42. o.

50. *MOL*, 122. tekercs. Mikuleczky szorosán együttműködött a VI. csendőrkerület parancsnokságával, amely a zsidók összefogdosását és gettósítását végezte.

51. Az Edelényi járás 821 zsidója közül 48 Boldván, 29 Disznóshorvátton, 221 Edelényben, 32 Rakacaszenden, 56 Rudabányán és 56 Szendrőn élt. A járásban május 18-án adta ki a gettósítási utasítást (2769/1944.) Bizony Emil főszolgabíró. Az egyik gettót Edelényben, a Coburg grófok birtokát képező majori és gyári épületekben létesítették. Itt az öttagú Zsidó Tanácsot Reich Henrik vezette. Szendrőben kisebb gettót hoztak csak létre, amelynek Zsidó Tanácsát Groszmann Jenő vezette. *MOL*, 122. tekercs.

52. A Mezőcsáti járás 892 zsidóját a mezőcsáti Munkácsi és Muhi utca kijelölt házaiba gettósították a járási főszolgabíró, Papp László május 16-i, 32 pontból álló